

מי מוכן לוותר על הכיסא?

בהיסטוריה היהודית אנו עדים למקרים בהם מנהיגי העם התקשרו לוותר על תפקיד הנהגה, אך היו גם יוצאים מן הכלל שהראו נכונות לפרוש מתוך תחושת אחריות לכלל הציבור,

האם פסח דוחה שבת?

פיטורים [?] זהו דבר שכולם חוששים ממנו, אבל קורה לעיתים נדירות שאדם מתפטר מרצונו הטוב. בהיסטוריה של דברי ימי עם ישראל בהשקפה ראשונה, קשה לזכור אדם או רב כלשהו במאות השנים האחרונות שהתפטר מתפקידו מרצונו הטוב.

מסופר על רבי יהושע בן פרחיה שהיה נשיא הסנהדרין בתקופת בית המקדש השני. מפני סיבה מסוימת הוא ברח למצרים ומשם הוא התבקש לשוב לירושלים כדי להנהיג את עם ישראל. הגמרא בסוף מסכת מנחות (קט, ב) מצטטת את רבי יהושע בן פרחיה שאמר: "בתחילה כל האומר עלה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין". רש"י מסביר שבתחילה הוא שנא את ההנהגה, ואם מישהו הציע לו להיות מנהיג הוא היה מוכן לקשור אותו לפני הארי [?] עד כדי כך הוא שנא את הרבנות. אבל אחרי שהוא עלה לגדולה, אם היה בא אדם ומציע לו "לירד ממנה" הוא היה מוכן להטיל עליו קומקום של מים חמים.

מכאן אנחנו למדים שלווותר על ה"כסא" זהו ניסיון קשה מאוד שכמעט שום אדם לא מסוגל לעמוד בו. ומכל מקום, גם זה קרה בהיסטוריה היהודית. כולם מכירים את הלל הזקן [?] שם מפורסם מאד בהיסטוריה שלנו.

הלל נולד בבבל ונקרא "הלל הבבלי". בגיל ארבעים הוא עלה לארץ ישראל, משום מה באותה תקופה בארץ ישראל לא אהבו את הבבלים והיו מזלזלים בהם וכו'. מספרת הגמרא במסכת פסחים (סו, א): "פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו". ליל הסדר חל באותה שנה במוצאי שבת, בזמן שבית המקדש היה קיים היו מקריבים בערב פסח את קרבן הפסח ואוכלים את הבשר בשולחן הסדר. חכמים הסתפקו אפוא האם הקרבת הפסח דוחה את השבת או לא.

קרבן ציבור היו מקריבים בשבת בבית המקדש אבל קרבן יחיד היה אסור להקריב, הספק היה האם קרבן פסח שכל עם ישראל מקריב באותו יום נחשב לקרבן ציבור או בגלל שזה לא קרבן אחד בשם כולם (כמו קרבן התמיד) אלא

החובה היא על כל יחיד זה נחשב לקרבן יחיד ולא דוחה את השבת.

המסורת שהמליכה את הלל

"אמרו [?] ממשיכה הגמרא לספר [?] כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו, אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו, אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה ממאתיים פסחים יש לנו שדוחים את השבת". הלל התכוון לומר להם שהרי בכל שבת מקריבים קורבנות, ואם-כן מדוע שקרבן פסח לא ידחה את השבת.

אולם הם עדיין לא קיבלו את דבריו, ומסופר בירושלמי (פסחים ו, א, לג, א) שהלל המשיך והביא ראיות רבות שתומכות בעמדתו, אך הם עדיין לא קיבלו את דבריו עד שהוא אמר להם "כך שמעתי משמעיה ואבטליון". כלומר, רק כשהלל אמר במפורש שיש לו "מסורת" כזאת [?] רק אז הם קיבלו את דבריו.

המנהיגים של עם ישראל באותה עת היו בני בתירא, משפחה מכובדת שלפי דעת כמה חוקרים מוצאה היה מהעיר בטירה ליד החרמון. כשבני בתירא ראו שהלל יודע יותר מהם [?] הם התפטרו מתפקידם כנשיאי ישראל "ומיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות פסח, התחיל מקנטרן בדברים אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון".

אחרי שבני בתירא עשו מעשה הירואי ומעורר השראה והתפטרו מתפקידם לטובת הלל אותו מינו לנשיא ישראל [?] הלל ישב והטיף להם מוסר על כך שהם לא שימשו כראוי את שמעיה ואבטליון, כפי שהוא טען שאם הם היו יותר מסורים לרבותיהם הם היו יודעים את ההלכה על בוריה.

מיד לאחר מכן נשאלה שאלה בבית המדרש: "אמרו לו רבי, שכח ולא הביא סכין מהו" [?] מה דינו של אדם ששכח להביא את סכין השחיטה לעזרה בערב שבת, כיצד יביא את הסכין בשבת כשאסור לטלטל ברשות הרבים בשבת? "אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי".

בהמשך הגמרא מסיקה מסקנה מעניינת מהסיפור הזה: "אמר רב יהודה אמר רב כל המתייחר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו" [?] מהלל דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי" (ראה תורת מנחם ה'תשמ"ג כרך ג' עמ' 1614).

הלל התמנה למנהיג ישראל וההנהגה עברה לזרעו אחריו, במשך חמש-עשרה דורות המנהיגים של עם ישראל היו מבני בניו של הלל [?] זהו דבר נדיר ביותר.

על אחד מאחרוני המנהיגים שהיה מזרעו של הלל מסופר בירושלמי (כלאים ט, ב): "רבי היה ענוותן ביותר והיה אומר כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממה שעשו זקני בתירא לזקני [הלל] שסילקו עצמם מנשיאותם ומינוהו". רבי יהודה הנשיא אמר שהוא מוכן לעשות כל מה שיבקשו ממנו, אבל אינו מוכן לוותר על

המנהיגות. ובכל זאת הוא המשיך ואמר ש"אם יעלה רב הונא ראש הגולה (מבבל) לכאן אושיבו למעלה ממני".

רק עבור אדם אחר היה רבי מוכן לוותר על כסאו, עבור ראש הגולה. אם הוא יעלה לארץ ישראל [?] הוא יתן לו להנהיג ולהיות מעליו. וכל כך למה? "שהוא מיהודה ואני מבנימין, שהוא מן הזכרים ואני מן הנקבות". לכתחילה המנהיגים של עם ישראל צריכים להיות משבט יהודה, ר' הונא הוא משבט יהודה. ואע"פ שגם רבי היה מבית דוד, אך הוא היה מצד האם, ואילו רב הונא היה מצד האב, לכן הוא היה מוכן להתפטר מתפקידו לטובת ר' הונא.

ממשיכה הגמרא ומספרת: "פעם אחת בא ר' חייא הגדול אליו ואמר לו הנה רב הונא בחוץ, נתכרכמו פניו של רבי, אמר לו ארונו בא [?] אמר לו צא וראה מי קורא לך בחוץ, יצא ולא ראה אדם, וידע שרבי כועס עליו ולא נראה אצלו שלושים ימים".

הוויתור למגיד ממעזריטש

גם בהיסטוריה החסידית אנחנו מוצאים סיפור דומה: לאחר הסתלקות הבעל-שם-טוב נבחר למנהיג תנועת החסידות בנו רבי צבי. כעבור שנה ראו התלמידים שהוא חלוש בכוחותיו, ולפי המצב אז היה דרוש שיעמוד בראש תנועת החסידות איש אשר רוח בו, בעל עוז ותעצומות, והדבר עורר דאגה בקרב תלמידי הבעש"ט.

בסעודת יום טוב שני של חג השבועות, אחרי היארצייט הראשון של הבעש"ט, ישב רבי צבי בראש השולחן כשהוא לבוש בבגדי הקודש של אביו הבעש"ט וכל החבריא קדישא יושבים סביבו. לאחר שסיים את ה'תורה' שלו עמד ר' צבי מלוא קומתו ואמר:

"היום בא אלי אבא הקדוש ויודיעני כי הפמליא של מעלה עם משמשיהם שהיו רגילים להיות אצלי, עברו היום להרב המגיד ממעזריטש, אשר על כן בני תמסור לו הנשיאות במעמד כל החבריא קדישא והוא ישב במקומי בראש השולחן ואתה תשב במקומו, ודע כי תצליחו, ופי שנים ברוחו".

ותוך כדי דיבור [?] כפי שנמסר [?] פנה אל הרב המגיד בברכת מזל טוב, פשט את בגדו העליון ומסרו לרבי דובער והוא לבש את בגדו של רבי דובער וישב במקומו. מיד ישב רבי דובער בראש השולחן וכל החבריא קדישא עמדו על רגליהם לשמוע את התורה אשר יאמר הנשיא החדש.

על מעשהו זה של רבי צבי בן הבעש"ט, התבטא אדמו"ר הרש"ב: "צריכים כוחות גדולים ביותר לעשות מעשה כזה, כי מצינו בכמה תנאים ואמוראים שלעלות לא רצו אבל לאחר שעלו וכו' [?]".

מהי ההוראה מכך בעבורנו?

לא מצפים מאף אחד לוותר על התואר או על הכסא שלו. אבל בשעה שעומד על הפרק נושא ציבורי, הרי שלנגד עינינו צריכה לעמוד טובת הציבור ולא הטובה

